

**ekmeğimi
kazanırken
MAKSİM GORKİ**

ANTİK

EKMEĞİMİ KAZANIRKEN

Maksim Gorki

ANTİK DÜNYA KLASİKLERİ
Mart 2015

BİR

Artık kendi ekmeğimi kendim kazanıyorum. Şehirde, ana cadde üzerindeki ‘Moda Ayakkabı Mağazası’nda çırağım.

Yeşile dönen kirli dişleri ve canlılığını kaybeden gözleri olan patronum; esmer, geniş suratlı, ufak tefek, tombul bir adam. Gözlerinin iyi görmediğini düşünüyor ve bunu daha iyi anlayabilmek için yüzümü buruşturuyorum.

Sert bir ses tonuyla, “Suratını öyle ekşitip durma!” diye sesleniyor.

İfadesiz bakan bu gözlerin beni izliyor olması hiç hoşuma gitmiyor. Bu kadar iyi görebildiği duygusu beni ayrıca rahatsız ediyor. Acaba yüzümü buruşturduğumu sadece tahmin ediyor olabilir mi?

Kalın dudaklarını hemen hemen hiç oynatmadan, biraz evvelkinden daha yavaş bir şekilde bana tekrar bağıyor, “Suratını ekşitme dedim sana!”

Çok geçmeden kuru fısıltısını yeniden duyuyorum.

“Ellerini kaşıma! Şehrin ana caddesinde, birinci sınıf bir mağazada çalışıyorsun, bunu sakın aklından çıkarma! İyi bir çırak, kapının yanında bir heykel gibi hareketsiz, dimdik durur!”

Heykel dediği nasıl bir şeydir bilmiyorum. İki kolum da dirseklerime kadar uyuzdan kaynaklanan kırmızı benekler ve yaralarla kaplı olduğu için öylesine kaşınıyor ki onları kaşımadan duramıyorum.

Patron ellerime bakarak, “Evdeyken ne iş yapıyordun?” diye soruyor.

Anlatıyorum. Gri saçlarla kaplı yuvarlak kafasını iki yana sallayarak, “Paçavracılık yapmak dilencilik yapmaktan da hırsızlık yapmaktan da kötüdür,” diye homurdanıyor.

Gururla, “Hırsızlık da yaptım,” diye lafa giriyorum.

Bunu duyar duymaz kedinin turnaklarını çıkardığı gibi, ellerini ceketin kolundan dışarı uzatarak, yazı masasının üstüne koyuyor. Ürkek ve boş bakan gözlerini yüzüme dikip, “Nee? Hırsızlık yaptım da ne demek?” diye tıslar gibi soruyor.

Nasil hırsızlık yaptığımı ve ne çaldığımı anlatıyorum.

“Neyse, şimdilik bunu bir kenara bırakalım ama benden ayakkabı ya da para çalmaya kalkarsan, seni hapse attırırım ve ergenlik yaşına kadar oradan çıkamazsın.”

Bunları söylerken o kadar sakin ki ondan iyice korkuyorum ve huzursuzluğum ikiye katlanıyor.

Mağazada ben ve patronum dışında kuzenim Saşa Yakavav ile işini bilen bir adam olan, yılışik baş tezgâhtar çalışıyordu. Saşa'nın üzerinde devetüyü renginde küçük bir ceket ve uzun bir pantolon olur, kolluk ve kravat takardı. Beni fark etmezmiş gibi, kibirli bir tavırla ortalıkta dolanırdı.

Dedem beni elimden tutup patronun yanına götürdüğü zaman, Saşa'dan bana işi öğretmesini ve göz kulak olmasını istemiş; Saşa, kurumlu bir tavırla kaşlarını çatarak, “Ama sözümden dışarı çıkmayacak!” diye ikaz etmişti.

Elini başımın üstüne koyan dedem bana doğru eğilerek, “Onun sözlerini dinle. O senden hem yaşça büyük hem de deneyimli,” demişti.

Saşa gözlerini bana dikip, “Dedenin sözlerini sakın unutma!” diye tembihledi.

Bu olaydan sonra daha ilk günden başlayarak yaş ve deneyim olarak benden üstün olmasının bütün avantajlarını büyük bir keyifle kullanmaya başladı.

Patron ona dönerek, “Kaşirin, gözlerini öyle belirtip durma!” dediğinde, Saşa başını öne eğerek, “Ben bir şey yapmadım ki!” derdi. Ama patron onu rahat bırakmıyordu.

“Tos vuracakmış gibi başını öne eğme, müşteriler seni teke sanacaklar.”

Saygısız görünmemeye çalışan kırmızı suratlı tezgâhtar usulca gülüyor, patron dudaklarını garip bir şekilde uzatıyor, kıpkırmızı kesilen Saşa, tezgâhın arkasına saklanıyordu.

Bu konuşmalardan hiç hoşlanmıyordum. Zaten kelimelerin çoğunun anlamını bilmiyordum. Hatta bazen, bu insanların başka bir dilde konuştuklarını sanıyordum.

Bir kadın müşteri mağazaya girdiği zaman patron elini cebinden çıkarır, bıyıklarını düzeltir ve bu hareketin ardından yüzüne tatlı bir gülümseme yapıştırdı. Gülümsediği sırada yanakları kırışıklıklarla dolar ama boş bakan gözlerinin ifadesi değişmezdi. Tezgâhtar göğsünde birleştirdiği kolları ile dimdik durur, saygıyla ellerini havaya kaldırır; Saşa, patlak gözlerinin saklamaya çalışmış gibi ürkek bir tavırla gözlerini kırıştırırdı. Ben ise kapıda dikilir, kimsenin dikkatini çekmeden kollarımı kaşıyarak satış törenini izlerdim.

Müşterinin önünde diz çöken tezgâhtar elleri titreyerek, sanki kadının ayağını kırmaktan korkar gibi büyük bir özenle ayakkabıları giydirip çıkarırdı. Halbuki kadının bacağı genellikle öylesine kalın olurdu ki ters çevrilmiş yuvarlak bir şişeye benzerdi.

Bir keresinde kadının biri ayağını sallayıp kirpi gibi toplanarak, “Ah, beni nasıl da gıdıklıyorsunuz!” demişti.

Tezgâhtar telaşlı ve kendini korumaya çalışır gibi bir tavırla, “Nazik olmaya çalışıyorum efendim,” diye açıklama yapma gereği duymuştu.

Gelen kadın müşterilere karşı takındığı tavırlar beni her zaman çok güldürürdü. Başımı kapının camına yaslar, gülmemek için kendimi zor tutardım. Ancak satış yapabilmek için müşteriye kene gibi yapışmasını ve yapmacık tavırlarını izlemekten de kendimi alamazdım. Ne kadar uğraşsam da elimi ve parmaklarımı onun gibi nazik bir şekilde kullanamayacağımı ve ayakkabıyı bir başkasının ayağına böylesine ustaca giydiremeyeceğimi düşünürdüm.

Patron sık sık Saşa'yla birlikte tezgâhın arkasında bulunan küçük odaya geçer, tezgâhtarla müşteriye baş başa bırakırdı. Tezgâhtar bir keresinde, kızıl saçlı bir kadının bacağına hafifçe dokunduktan sonra, elinin üç parmağını bir araya getirerek öpmüştü.

Kadın iç çekip, "Ne kadar yaramazsınız!" deyince, tezgâhtar yanaklarını şişirerek, "Mm-uh!" diye garip sesler çıkarmıştı.

Bu sahne bana o kadar komik gelmişti ki az kalsın gülmekten yere düşecektim. O sırada yere yuvarlanmamak için tutduğum kapı kolu döndü ve kapı açıldı. Kafam hızla kapının camına çarptı ve cam kırıldı. Tezgâhtar zıplayarak üzerime yürürken, patron ağır altın yüzüğüyle kafama vuruyor, Saşa da kulağımı çekmeye çalışıyordu. Yetmezmiş gibi bir de akşam eve dönerken azar işittim, "Bunda gülecek ne var anlamadım ki? Böyle şeyler yaparsan kapı dışarı edilirsin ona göre."

Kadınların hoşuna giden bir tezgâhtarın, daha çok satış yapacağını anlatmaya çalıştı.

"Bir kadın ayakkabıya ihtiyacı olmasa bile, hoşuna giden tezgâhtarı görmek için ayakkabı alabilir. Senin kafan bunu almıyor! Çok işimiz var seninle!"

Bu söz beni incitmişti. Benimle ilgilenen kimse yoktu, Saşa da bunlara dahildi.

Aşçı kadın hasta ve sinirli biriydi. Beni sabahları Saşa'dan bir saat evvel uyandırırdı. Patronun, tezgâhtarın ve Saşa'nın ayakkabılarını ve elbiselerini temizler, semaverı yakar, bütün sobalar için

odun taşır, öğle yemeği için tabakları yıkardım. Mağazaya gidince yeri süpürür, toz alır, çayı hazırlar, müşterilerin paketlerini teslim ettikten sonra, öğle yemeğimi yemek için eve geri dönerdim. Ben bu işleri yaparken kapıda bekleme işi Saşa'ya kalırdı. Bu işi yapmak gururuna dokunduğu için, "Tembel herif! Senin işini de biz yapıyoruz," diye beni azarlardı.

Sabahtan akşama kadar Kanavino'nun kumlu sokaklarında, bulanık Oka Nehri kıyısında, kırlarda, ormanlarda kendi başıma yaşamaya alışık olduğum için bu durum beni çok üzüyor, canımı sıkıyordu. Ninemi ve arkadaşlarımı özlüyordum. Konuşabileceğim kimse yoktu. Hayatın karanlık yüzünü görmek beni öfkeliyordu.

Bazen kadın müşteriler hiçbir şey almadan gider, o zaman üçü de kendilerini incinmiş hissederlerdi. Patron tatlı tatlı gülümsemeyi bir kenara bırakır ve "Kaşirin, ortalığı toparla!" diye emrederek küfürler yağdırmaya başlardı.

"Şu domuzun yaptığına bak! Dükkânın altını üstüne getirip hiçbir şey almadan gitti! Salak karı, evde canı sıkılınca mağaza mağaza dolanıyor. Ah, sen benim karım olacaktın ki ben sana..."

İncecik, kara gözlü, koca burunlu karısı onunla konuşurken tepinir ve sanki uşağıymış gibi sürekli emirler yağdırırdı.

Bir kadın müşteriyi kibar bir şekilde selamlayıp, tatlı sözlerle uğurladıktan sonra, utanmadan arkasından demediklerini bırakmazlardı. İçimden, sokağa fırlayıp koşarak kadına yetişmek ve hakkında neler söylediklerini anlatmak gelirdi.

İnsanların birbirlerinin arkasından kötü sözler söyleyip dedi-kodu yaptıklarını biliyordum. Ama bunlar sanki dünyanın en iyi insanlarıydı ve dünyayı yargılama görevi onlara verilmişti. Kıskaç oldukları için kimseyi övmeyizler, herkes hakkında arkalarından konuşacak kadar bir şeyler bilirdiler.

Bir gün mağazaya kırmızı yanaklı, gözleri ışıltılı parlayan genç bir kadın gelmişti. Üzerinde yakası siyah kürklü kadife bir manto vardı ve yüzü, eşi benzeri olmayan bir çiçek gibi kürkün üzerinde parlıyordu. Mantoyu sırtından çıkarıp Saşa'nın eline bıraktığında güzelliği sanki bir kat daha artmıştı. Kulaklarındaki pırlantalar göz kamaştırıyor ama gri mavi bir elbisenin sımsıkı sardığı zarif vücudunun yanında sönük kalıyordu. Masallardaki kadar güzel diye düşünmüştüm. Valinin karısı olmalıydı, bundan emindim. Kadını sanki bir tanrıçayı karşılamış gibi önünde eğilip, tatlı iltifatlara boğarak, özel bir saygıyla karşıladılar. Üç adam mağazanın içinde oraya buraya koşturmaya başlamıştı. Dolapların camlarına yansıyan görüntüleri sanki tutuşup eriyor, başka başka şekillere dönüşüyordu.

Kadın oyalanmadan pahalı bir ayakkabı seçip gider gitmez patron, dudaklarını büzerek ısıklık çalar gibi, "Kancık!" dedi.

Tezgâhtar ise hor gören bir tavırla, "Tek kelimeye şıfıntı," diye söze girdi. Sonra birbirlerine kadının aşıklarını, gönül maceralarını anlatmaya başladılar.

Öğle yemeğinden sonra patron, mağazanın arkasındaki küçük odaya uyumaya gidince ben de altın saatini açarak, içine sirke damlattım. Uyandıktan sonra, saatine bakarak şaşkınlık içinde homurdanmasını izlemek beni pek mutlu etti.

"Saatim nem yapmış! Bu hiç hayra alamet değil! Saatin durduk yerde nem yapması olacak şey değil! Başımıza bir uğursuzluk mu gelecek acaba?"

Mağazadaki koşturmaca ve evdeki işlerin çokluğu bile içimdeki ağır can sıkıntısını gidermeye yetmiyordu. "Mağazadan kovulmak için bir şeyler yapmalıyım," diye düşünmeye başlamıştım.

Üstleri başları kar tutmuş insanlar mağazanın önünden sessizce geçer sonra kaybolup giderlerdi. Sanki cenazeye geç kalmışlar, herkes ölüyü gömmek için onları bekliyormuş gibi aceleyle hareket ederlerdi. Atlar, kar yığınlarının üzerinden geçebilmek için uğraşır,

sarsılarak hareket edebilirlerdi. Mağazanın arkasındaki kilisenin çanı her gün bir evvelki günden daha endişeli gelirdi. Büyük perhiz zamanında, çan her çaldığında, kafama yastıkla vuruluyormuş gibi bir hisse kapılırdım. Canım yanmazdı ama sersemle ve kulaklarımin sağır olduğunu hissederdim.

Bir gün mağaza kapısının önündeki avluda, yeni gelen malları sandıktan çıkarıp ayırırken yanıma kilisenin bekçisi geldi. İki büküm duran ihtiyarın üzerindeki paçavralar sanki köpekler tarafından parçalanmış gibi yırtık pırtıktı.

“Bir çift lastik çalıp verir misin?” diye sordu.

Cevap vermedim. Boş bir sandığın üzerine oturup esnedi, ağzının önünde haç çıkardı ve tekrar sordu, “Veremez misin?”

“Hırsızlık yapmak doğru değildir,” diye cevapladım.

“Ama yine de herkes çalıyor. Bu ihtiyarı geri çevirme!”

Birlikte yaşadığım insanlara hiç benzemiyordu, bu hoşuma gitmişti. O an benim hırsızlık yapabileceğimi anladığımı hissetmiştim. Ona vitrinden bir çift lastik vermeyi kabul ettim. Hiçbir sevinç belirtisi göstermeden, sakın bir şekilde, “Tamam o zaman!” dedi. “Beni kandırmazsın değil mi? Ama bunu yapmayacağını görebiliyorum.”

Çizmesinin altındaki çamura bulanmış ıslak karları temizledi. Bir süre sessizce oturduktan sonra, kilden yapılmış çubuğunu yakarak tütürürken aniden yüreğimi ağzıma getiren soruyu sordu, “Ya ben seni kandırırsam? Patronuna gidip bu lastikleri bir rubleye bana sattığını söylersem, ne yaparsın? Bunların fiyatı iki rubleden fazladır ama sen bana yarı fiyatına satıyor, sanki hediye ediyorsun!”

Sesim soluğum kesilmişti, yüzüne baktım. O ise hiçbir şey olmamış gibi çizmelerine bakıyor, çubuğundan savrulan mavi dumanlar eşliğinde burnundan gelen bir sesle konuşmaya devam ediyordu, “Patronun gelip benimle anlaşmış, git şu delikanlıyı dene bakalım, hırsız mı değil mi anlayalım demişse ne olacak?”

Çok kızmıştım, öfkeyle, “Sana hiçbir şey vermeyeceğim,” dedim.

“Söz verdin bir kere! Artık geri dönmek olmaz.”

Elimden tutup beni kendine doğru çekti ve soğuk parmağıyla alınıma vurarak, ağır ağır devam etti, “Nasıl oluyor da böyle hiç düşünmeden ‘Al, buyur!’ diyebiliyorsun, ha?”

“Ama sen istedin.”

“Sen bana ne bakıyorsun, ben başka şeyler de isteyebilirim. Kiliseyi soymanı istesem soyacak mıydın? İnsanlara bu kadar kolay inanılır mı hiç? Ah, seni küçük budala!”

Beni iterek ayağa kalktı.

“Ben çalıntı lastik istemiyorum, bey miyim ki lastik giyeyim? Sadece şaka yapmışım. Böyle saf bir kalbin olduğu için seni pas-kalya günü çan kulesine çıkarırım, çan çalar, şehri seyredersin.”

“Ben şehri biliyorum.”

“Çan kulesinden daha güzel görünür.”

Çizmelerinin ucu karlara batarak, ağır ağır kilisenin köşesinde gözden kayboldu. Arkasından bakarken korkmuş, düşünüyordum. İhtiyar gerçekten şaka mı yapmıştı, yoksa beni denemek için patron tarafından mı yollanmıştı? Artık mağazaya girmeye korkuyordum.

Aniden Saşa avluya fırlayıp bağırmaya başladı, “Hangi cehen-nemdesin?”

Birdenbire öfkeden kudurmuş gibi elimdeki kerpetenle üstüne yürüdüm.

Tezgâhtarla birlikte mağazadan mal çaldıklarını biliyordum. Bir çift ayakkabı ya da terliği soba borusunun içine saklar, akşam çıkarken de paltolarının kollarına sokarlardı. Bundan hoşlanmıyor, patronun tehdidini hatırlayınca korkuyordum.

Saşa’ya, “Sen hırsızlık yapıyor musun?” diye sordum.

Sertçe, “Ben değil ama baş tezgâhtar yapıyor,” dedi. “Ben sadece ona yardım ediyorum. ‘Bana yardım et!’ diyor. Onu dinlemek zorundayım, yoksa bana kötülük edebilir. Patron her şeyin farkında...”

Kendi de tezgâhtarlıktan mağaza patronluğuna yükselmiş bir adam. Yani çeneni kapalı tut!”

Konuşurken bir yandan aynaya bakıyor, bir yandan da tezgâhtarın yaptığı gibi parmaklarına garip şekiller vererek kravatını düzeltiyordu. Büyüklüğünü ve otoritesini her fırsatta göstermeye çalışıyor, tok bir sesle beni azarlıyor, midemi bulandıran bir hareketle kolunu uzatarak emirler yağıdırıyordu. Ondan daha uzun boylu ve daha güçlüydüm ama hantal ve ince yapıyıldım. O kısa boylu ve yağlı olmasına rağmen hareketleri çok çevikti. Ceketinin ve uzun pantolonunun içinde önemli ve ciddi biri gibi görünüyordu. Ne olursa olsun onda hoşuma gitmeyen, bana komik gelen bir şey vardı. Aşçı kadından nefret ederdi; tuhaf bir kadındı o da gerçekten, iyi mi kötü mü olduğunu anlamak mümkün değildi.

Kara gözleri çakmak çakmak olan bu kadın, “Hayatta en sevdiğim şey kavga dövüştür,” derdi. “Ne dövüşü olursa olsun benim için fark etmez; ister horoz, ister köpek, ister insan dövüşü olsun.”

Avluda horozlar veya güvercinler dövüşürken işini gücünü bırakır, pencereden sakın sakın sonuna kadar onları izlerdi.

Akşam olduğu zaman Saşa'yla bana, “Çocuklar, boş boş oturmaçığınıza dövüşsenize!” derdi.

Saşa da, “Aptal karı, ben çocuk muyum, ikinci tezgâhtarım,” diye kızardı.

“Benim için öylesin işte. Bir erkek evlenene kadar çocuktur!”

“Odun kafalı, aptal karı!”

“Şeytan akıllıdır, ama Tanrı onu dışlamıştır.”

Sürekli kullandığı atasözleri Saşa'nın sinirlerini bozar, ona sa-
taşmadan duramazdı. Kadın da göz ucuyla bakar ve nefretle, “Seni gidi hamamböceği, zavallı yaratık!” derdi.

Saşa birçok kez, kadın uyurken yüzüne ayakkabı boyası veya kurum sürmem ya da yastığına iğne batırmam için beni ikna etmeye çalışmıştı. Beni ne kadar zorlasa da aşçı kadından korktuğum

için onu hep geri çeviriyordum. Ayrıca kadının uykusu da hafifti, sık sık uyanır, lambayı yakar, gözünü bir köşeye dikip yatağında öylece otururdu. Bazen ocağın arkasına, yanına gelir, beni uyan-dırıp hırıldar gibi, “Uyuyamıyorum Lekseyciğim, içimde kötü bir his var, haydi biraz konuşalım,” derdi.

Yarı uykulu bir halde ona bir şeyler anlatırdım. Oturduğu yerde sallanır, hiç konuşmadan beni dinlerdi. Sıcak vücudu günlük ağacı ve balmumu gibi kokuyordu. Yakında öleceğini düşünüyordum. Belki de hemen şimdi, şuracıkta yüzüstü yere kapaklanacak ve ölecekti. Bu hisse kapıldığımda içimdeki korkuyu bastırmak için sesimi yükseltirdim. Ama o beni ikaz ederdi, “Yavaş! Ötekiler şimdi uyanacak, seni âşığı sanacaklar!”

Yanımdayken hep aynı şekilde, iki büklüm olmuş halde, sivri kemikli bacaklarının arasına soktuğu ellerini birleştirerek otururdu. Göğüsleri neredeyse yok gibiydi. Kaburga kemiklerini patiska gömleğinin altından bile görmek mümkündü. Bir fiçinin etrafındaki çemberler gibi tek tek sayılabilirdi. Uzun süren sessizlikten sonra aniden, “Yaşamak dediğin böyle kasvetli bir şey olmasa gerek, böyle yaşamaktansa ölmek daha iyi,” diye fısıldardı.

Ya da sanki uzaklarda birine sesleniyormuş gibi yaparak, “Eeee, bunu da görüp yaşadın, ne oldu peki?” diye sorardı.

Lafımı yarıda keserek aniden ayağa kalkar, “Uyu!” dedikten sonra hiç ses çıkarmadan bir hayalet gibi mutfağın karanlığında kaybolur giderdi.

Saşa arkasından, “Cadalo!” der; ben de, “Bunu onun yüzüne söylesene!” derdim.

“Korkacağımı mı sanıyorsun?” Sonra yüzünü buruşturarak, “Yok, yüzüne söyleyemem. Ya sahiden cadıysa?” diye ilave ederdi.

Herkese sert davranan, nefret dolu aşçı kadının, bana karşı davranışları da farklı değildi. Sabahın altısında ayağımdan tutup

çekerek “Yeter uyuduğun! Odun getir! Semaveri hazırla! Patatesleri ayıkla!” diye bağırdı.

Saşa uyanıp, “Ne bağırp duruyorsun? Patrona şikâyet edeceğim, doğru dürüst uyuyamayacak mıyız?” dediğinde; kuru, kemikli vücuduyla mutfakta hızla dolanırken, alev saçan bakışlarla ona döner ve uykusuzluktan çakmak çakmak olmuş gözlerle, “Seni gidi lanet olası! Benim üvey oğlum olsaydın, derini yüzerdim,” derdi.

Saşa öfkeyle soluklanırken; “Lanet karı!” diye küfreder, mağazaya giderken de yolda, “Onu kovdurmak için bir şeyler yapmamız lazım,” diye beni kandırmaya çalışırdı. “Kimseye belli etmeden yemeklere tuz katalım. Tuzlu yemeği kimse yiyemez böylece onu kovarlar. Ya da gazyağı dökelim. Ne bileyim bir şeyler yapmak gerek. Neden öyle aptal aptal bakıyorsun?”

“Ya sen?”

“Korkak!”

Aşçı kadın gözlerimizin önünde öldü. Semaveri kaldırmak için eğildiği sırada, sanki biri onu itelemiş gibi yere yığıldı. Sonra ellerini uzattı, sessizce yana devrildi ve öylece kaldı. Ağzından kan gelmeye başladı.

Kadının öldüğünü hemen anlamıştık. Ama korkudan donup kalmış, kıpırdayacak gücü kendimizde bulamamış, sadece bakmakla yetinmiştik. Kendini toparlayan Saşa rüzgâr gibi mutfaktan dışarı fırladı. Ben ise ne yapacağımı bilmez bir halde cama yaslandım ve dışarıya bakmaya başladım. Patron geldiğinde çok endişeliydi. Yere çömelerek parmağıyla aşçı kadının yüzüne dokundu, “Gerçekten de ölmüş. Neden acaba?”

Sonra köşede duran aziz Nikola ikonunun önüne gelerek haç çıkarmaya başladı. Duasını bitirince, koridora doğru seslenerek, “Kaşirin, polise haber ver!” diye emretti.

Karakolda durumu anlattıktan sonra benimle birlikte eve gelen polis bir süre etrafta dolandı ve bahşişini alıp çıkıp gitti. Sonra,

bir yük arabacısıyla birlikte geri geldi. Aşçı kadını ayaklarından ve başından tutup sokağa taşıdılar.

Koridoru gözden geçiren patronun karısı, “Döşemeyi sil!” diye emretti bana.

Patron ise, “İyi ki akşam vakti öldü,” dedi.

Bunun neden iyi olduğunu anlamamıştım. Yatma vakti gelince Saşa alışılmadık derecede sevecen bir sesle, “Lambayı söndürme!” dedi.

“Korkuyor musun?”

Cevap vermedi. Yorganı başına çekerek sessizce yattı. Bir şeylerin olmasını bekler gibiydi. Kulaklarını kabartmış gecenin seslerini dinliyordu. Sanki bir saniye sonra çanlar çalmaya başlayacak ve bütün şehir halkı panik içinde koşup, bağırmağa başlayacaktı.

Saşa yorganın altından kafasını çıkardı. Yalnızca burnuna kadar olan kısım görülebiliyordu. Yumuşak bir sesle, “Ocağın üstüne geçip yan yana yatalım, ne dersin?” diye sordu.

“Orası çok sıcak.”

Kısa bir sessizlikten sonra, “Bir anda öldü, değil mi? Bak sen şu cadiya... Bir türlü uyuyamıyorum,” dedi.

“Ben de.”

Sonra, geceleri mezarlarından çıkan ölülerin yaşadığı yerlerde, geride kalan akrabalarını aramaya çıktıklarını anlatmaya başladı.

“Ölüler yaşadıkları sokakları ve evleri hatırlayamaz ama şehirleri unutmazlarmış,” diye fısıltıyla konuşuyordu.

Sessizlik giderek artıyor, sanki karanlık daha da koyulaşıyordu. Saşa başını kaldırdı, “Sandığıma bakalım mı, ister misin?” diye sordu.

Sandıkta neler sakladığımı uzun zamandır merak ediyordum. Asma bir kilitte kilitler ve açarken etrafında kimseler olmamasına

çok dikkat ederdi. Sandığına şöyle bir göz atmaya niyetlensem bile, kaba bir tavırla, “Ne var? Bir şey mi istiyorsun?” diye sorardı.

Teklifini kabul edince, Saşa ayaklarını altında toplayarak yatağın üstüne oturdu ve emreder gibi bir ses tonuyla sandığı yatağa, ayaklarının ucuna getirmemi istedi. Kilidin anahtarı haçla birlikte boynuna asılıydı. Mutfağa şöyle bir göz gezdirip, kimsenin izlemediğine kanaat getirdikten sonra, ciddi tavırlarla kaşlarını çattı, kilidi açtı. Sanki içinden sıcak hava geliyormuş gibi sandığın kapağına üfledi. Sonunda kapağı kaldırarak, içinden birkaç takım çamaşır çıkardı.

Sandık yarıya kadar ilaç kutuları, alacalı bulacalı kâğıtlara sarılmış paketler ve sardalya tenekeleriyle doluydu. Bir kutu da ayakkabı boyası vardı.

“Bunlar ne?”

“Bekle de gör.”

Ayaklarını sandığa doladı ve “Göklerdeki Çarımız” duasını mırıldanarak üzerine doğru eğildi.

Ben oyuncak görmeyi hayal ediyordum çünkü hiç oyuncuğım olmamıştı. Oyuncaklara önem vermiyormuş gibi görünsem de oyuncuğı olanlara hep gıptayla bakmıştım. Saşa gibi ağırbaşlı birinin oyuncaklarının olması fikri hoşuma gitti. O bunları utanarak gizlese bile, ben bu durumu anlayabiliyordum.

İlk kutuyu açtı ve içinden bir gözlük çerçevesi çıkardı, burnunun üstüne taktı ve bana bakarak sertçe, “Camlarının olmaması önemli değil. Bu gözlükler böyle işte!” dedi.

“Ver de bakayım.”

“Bunlar sana göre değil. Koyu renk gözler için, senin gözlerin açık renk.” Bunu söylerken önemli bir insan tavrıyla öksürdü, ardından hemen korkuya kapılarak yeniden bütün mutfağa göz gezdirdi.

Boya kutusunun içinde çeşit çeşit düğmeler vardı.

Saşa gururla, “Hepsini sokaktan topladım. Otuz yedi tane oldu,” dedi.

Üçüncü kutuda yine sokaktan toplandığı belli olan büyük bakır iğneler, ayakkabılardan düşmüş, aşınmış ya da kırılmış ökçe demirleri ve tokalar, bir bakır kapı tokmağı, kırılmış, kemikten bir baston sapı, genç kızların kullandığı türden bir tarak, rüya tabiri ve fal kitabı ile bunun gibi ıvır zıvır şeyler vardı.

Paçavra ve kemik topladığım sıralarda, bu gibi önemsiz şeylerin on mislini, bir ayda kolayca biriktirebilirdim. Saşa’nın eşyaları bende hayal kırıklığı, şaşkınlık yaratmış, içimi ona karşı bir acıma duygusuyla doldurmuştu. O ise önünde duran her eşyayı dikkatle inceliyor, şefkatle okşuyor, kalın dudakları ciddiyetle aralanıyor, patlak gözleri şefkat ve sevgiyle parlıyor, gözlükleri çocuksu yüzünü komik bir hale sokuyordu.

“Ne yapacaksın bunları?”

Camsız gözlük çerçevelerinin içinden bana bir göz attıktan sonra kırılgan, ince bir çocuk sesiyle, “Hediye olarak bir şey ister misin?” diye sordu.

“Hayır, gerek yok.”

Teklifini reddetmemden ve zenginliğine karşı gösterdiğim yetersiz ilgiden sıkılmış olacak ki bir süre sustu.

Sonra incinmiş bir sesle, “Bir havlu getir de hepsini silelim. Toz içinde kalmışlar,” dedi.

Eşyaların hepsini silip yerine koyduktan sonra yatakta bir takla attı. Dışarıda yağın yağmurun ve camlara vuran rüzgârın sesi duyuluyordu.

Saşa bana bakmadan, “Biraz sonra, bahçe kuruyunca sana öyle bir şey göstereceğim ki şaşkınlıktan ağzın bir karış açık kalacak!” dedi.

Yatağıma yatmaya çalışıyordum. Cevap vermedim.

Aradan birkaç saniye geçmişti ki Saşa aniden yerinden fırladı. Elleriyle duvara vurup, tırmalayarak acı dolu bir sesle haykırmaya başladı, “Korkuyorum, korkuyorum. Tanrım acı bana! Bu olup bitenlerin anlamı ne?”

Tam o sırada gördüğümü sandığım bir şey karşısında dehşete kapılmıştım. O kadar korktum ki neredeyse dilim tutulacaktı. Aşçı kadın tıpkı sağlığında horoz dövüşü seyrederken yaptığı gibi, avluya bakan pencerenin önünde durmuş, sırtı bana dönük bir halde, başı önüne eğilmiş, alnı cama dayalı olarak duruyordu.

Saşa bir yandan duvarı tırmalıyor, diğer yandan tepinerek hüngür hüngür ağlıyordu. Sağa sola bakmadan kor ateşlerin üzerinde yürür gibi sessizce ilerleyerek Saşa'nın yanına gidip yattım.

Doyasıya ağladıktan sonra yorgunluktan uyuyakaldık.

Bu olaydan birkaç gün sonra bir bayram dolayısıyla öğle saatlerine kadar çalıştık. Yemeği evde yedik. Yemekten sonra patron ve ailesi uykuya çekilince, Saşa esrarlı bir sesle, “Gidelim!” dedi.

Ağzımı açık bırakacak şeyi görmeye gideceğimizi tahmin ediyordum.

Bahçeye çıktık. İki ev arasında kalan daracık bir toprak parçası üzerinde koca gövdelerini yeşil sarmaşıkların sardığı on civarında yaşlı ihlamur ağacı vardı. Siyah, yapraksız dalları bir ölünün kolları gibi sallanan bu ağaçlar, mezarlıkta gördüğüm anıtlara benziyordu ve hiçbirinin üzerinde karga yuvası bile yoktu. Bu küçücük bahçede ağaçlardan başka ne bir çalı ne de bir tutam ot vardı. Daracık yolun toprağı çignene çignene dökme demir gibi simsiyah olmuştu. Geçen sonbahardan kalan kuru yaprakların altında görünen çignenmemiş kısım bile, yosun tutmuş durgun sular gibi küflenmiş bir haldeydi.

Saşa, köşe başından çitin arkasına dolanarak bir ihlamur ağacının dibinde durdu. Dikkatli gözlerle komşu evin bulanık camlarına baktıktan sonra, çömeldi ve yaprak yığınına eşelemeye başladı. Ortaya büyük bir kök ve iki tuğla çıktı. Tuğlaları kaldırdı, bunların

altından sacdan yapılmış bir levha, onun altından da dört köşe bir tahta parçası göründü. Sonunda, kökün altına doğru ilerleyen büyük bir oyuk açıldı.

Saşa, bir kibrit çakarak yanmış bir mum parçasını tutuşturduktan sonra bunu oyuğa doğru uzattı ve bana, “Korkma, bak,” dedi.

Anladığım kadarıyla kendi korkmuştu. Elindeki mum titriyordu. Yüzünün rengi solmuştu. Dudakları garip bir şekilde sarkmış, gözleri yaşarmıştı. Boşta kalan elini yavaşça sırtına doğru götürdü. Onun korkusu bana da geçmişti. Çekinerek kökün altındaki oyuğa doğru eğildim. Ağacın kökü, oyuğun tavanını oluşturuyordu. Saşa oyuğun dibinde üç mum yaktı ve içerisi mavi bir ışıkla doldu. Oyuk bir kova kadar derin ama kovadan biraz daha genişçeydi. Kenarların tamamı renkli cam parçaları ve çay bardağı kırıkları ile döşenmişti. Ortada küçük bir tümseğin üzerine konulmuş, çikolata kâğıdıyla kaplı küçük bir tabut duruyordu. Kırmızı bir beze sarılmış tabutun üstü, yarısına kadar simli parlak bir örtüye benzeyen kumaş parçasıyla örtülmüştü. Örtünün altından, küçük bir kuşun gri renkli pençeleri ve sivri bir serçe gagası görünüyordu. Tabutun arkasında bir mihrap yükseliyordu. Üzerinde ise bakırdan bir haç vardı. Mihrabın çevresinde, gümüş ve altın simli şekerleme kâğıtlarına sarılı şamdanlara yerleştirilmiş üç mum yanıyordu.

Alevlerin ucu oyuğun ağız tarafına doğru geliyordu. Mağaranın içinde rengârenk kıvılcımlar ve lekeler soluk bir ışıkla parlıyordu. Balmumu, toprak ve ılık leş kokusu yüzüme vuruyor, gözlerimin önünde gökkuşağı renginde ışıklar titreşiyordu. Gördüklerim beni hüzünlü bir şaşkınlığa sürüklüyor, korkumu az da olsa bastırıyordu.

Saşa, “Güzel mi?” diye sordu.

“Nedir bu?”

“Burası küçük bir kilise, benzemiyor mu?”

“Bilmiyorum.”